

Digitally signed by
Library TUM
Reason: I attest to the
accuracy and integrity
of this document

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI
FACULTATEA CALCULATOARE, INFORMATICĂ
ȘI MICROELECTRONICĂ
DEPARTAMENTUL ȘTIINȚE SOCIO-UMANE

Ecaterina LOZOVANU
Cristina LAZARIUC

FILOSOFIE

Partea I

Chișinău
Editura „Tehnica-UTM”
2021

CZU 1(075.8)

L 82

Manualul *Filosofie* are drept scop nu numai de a anima viitorii specialiști în dorința de a cunoaște locul și rolul inginerului în societate, dar și a expune reflecții filosofice asupra procesului de constituire și dezvoltare a științei, tehnicii, tehnologiilor și, drept rezultat, a ingineriei ca element esențial al societății. Lucrarea se dorește a fi nu numai un traseu în investigarea cunoștințelor legate de istoria dezvoltării domeniului fascinant al ingineriei, dar și un ghid în formarea unei personalități integre, responsabile și culte a inginerului.

Autori: Ecaterina LOZOVANU, dr., conf.univ.
Cristina LAZARIUC, lect.univ.

Recenzent: Vitalie Ojovanu, dr.hab., conf.univ.,
USMF „N.Testemițanu”

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN RM

Lozovanu, Ecaterina.

Filosofie / Ecaterina Lozovanu, Cristina Lazariuc; Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Calculatoare, Informatică și Micro-electronică, Departamentul Științe Socio-Umane. – Chișinău: Tehnica-UTM, 2021. – ISBN 978-9975-45-710-1.

Partea 1-a. – 2021. – 348 p. – Referințe bibliogr. la sfârșitul subcapitolelor. – 75 ex. – ISBN 978-9975-45-711-8.

1(075.8)

L 82

Redactor E. Balan

Bun de tipar 09.07.21

Formatul 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar RISO

Comanda 63

MD-2004, UTM, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 168

Editura "Tehnica-UTM"

MD-2045, Chișinău, str. Studenților, 9/9

ISBN 978-9975-45-710-1

ISBN 978-9975-45-711-8 (Partea 1)

© UTM, 2021

INTRODUCERE

Pe parcursul istoriei, problemele filosofice au preocupat constant mințile umanității. Cu adevărat s-a afirmat că fiecare filosofie este filosofia timpului său și că aceasta nu este în ultimă instanță decât timpul transpus în forma celor mai generale gânduri. Această afirmație susține că fiecare filosofie trebuie să fie înțeleasă cu împrejurările istorice în care a fost produsă. Totodată, trebuie accentuat că diverse perioade ale istoriei au diverse expresii filosofice. Scopul acestui manual este de a satisface nevoia resimțită în filosofie de racordare a reflecției la experiențele timpului și de a oferi cadrul conceptual necesar cizelării unei gândiri critice a omului în raport cu contemporaneitatea.

Programul filosofiei, ca reflecție critică, este limitat de o obiecție esențială, și anume, faptul că prezentul care este un timp de restructurare și reformare, în general, este greu de cunoscut și de înțeles. Superstructurile orientate în esență tehnologic afectează nu numai șansele de acțiune, ci și orizontul de înțelegere a prezentului. Ca urmare, un proiect cuprinzător al „întregului existenței” cu care operau Hegel și filosofia timpului său nu mai este posibil actualmente. Programul filosofiei, drept conștiință, este legat de posibilitatea unui astfel de proiect, când filosofia în forma ei cea mai pretențioasă - metafizica, epistemologia – tinde să explice situația individului într-o lume în schimbare. Obiectivul unui astfel de proiect al filosofiei încearcă să conștientizeze și să explice ce a făcut filosofia într-un *timp al restructurării și reformării*. De asemenea, în cadrul acestui manual sunt reconstituite unele teme filosofice clasice și sunt analizate, din perspectiva trecutului filosofiei, probleme specifice domeniului în raport cu tendințele societății cunoașterii.

Se recunoaște în general că domeniul filosofiei este un domeniu imens, de aceea, oricât am extinde cercetarea, ea nu va fi ferită de reproșul că anumite lucruri au rămas în afara analizei. Preocuparea autorilor nu a fost inventarierea gânditorilor și a operelor acestora, ci reliefaarea pozițiilor originale care au devenit

valoroase prin lansarea unor expresii filosofice esențiale de o profunzime incontestabilă. Dincolo de acestea, există și o sferă de probleme variabile mai vechi ale filosofiei, care, mai ales astăzi, sunt lăsate cu totul în umbră. Rezumându-ne la marea complexitate de probleme, se poate susține că în filosofie, îndeosebi în cea contemporană, a fost înregistrată o *cotitură lingvistică* în urma căreia domeniul comunicării verbalizate a fost abordat ca un mediu fundamental al existenței cunoașterii și acțiunii. De asemenea, gândirea filosofică s-a concentrat asupra *finitudinii existenței umane* și a căutat să reconstruiască întreaga filosofie, pornind de la acest fundament. În cadrul acesteia, *intenționalitatea actelor de conștiință* prin implicație și sensul sistemelor conceptuale au ajuns la o tratare sistematică, deosebit de amplă.

Tehnica a devenit un alt domeniu distinct de meditație pentru filosofi, de aceea orice abordare a existenței sociale a omului include o tratare a tehnicii. După ce științele au înregistrat o expansiune continuă, *logica științei* a devenit și ea un domeniu important al meditației filosofice. Treptat, ajunse la maturitate, științele resimt nevoia unei componente reflexive, ce dezvoltă masiv cercetările în sfera *teoriei științei*. În legătură cu aceasta, menționăm că evoluția progresivă a științei a fost determinată de criza concepției newtoniene asupra *spațiului și timpului* ca urmare a studiului electricității, magnetismului, gravitației, de cercetările în domeniul *geneticii* care au deschis, ceva mai târziu, posibilitatea înțelegerii mecanismului de transmitere a caracterelor, și, totodată, de criza *concepției carteziene* asupra omului, provocată de elaborarea teoriei evoluției speciilor. În aceste condiții, științele au tranșat net în favoarea lor întrebarea clasică cu privire la ierarhia formelor vieții spirituale, iar primatul, în ordinea cunoașterii, nu va mai suscita îndoieli semnificative.

Teoria relativității, mecanica cuantică, axiomatica modernă, teoria sintetică a evoluției, sesizarea aspectului de mobilitate a însăși formei universului sunt, desigur, fundamentale în știință care au schimbat profund imaginea filosofică asupra cunoașterii și

asupra lumii. În urma teoriei relativității și a teoriei cuantice au fost afectate reprezentările teoretice privind legile, cauzalitatea, spațiul, timpul și mișcarea. Disciplinele teoretice au fost supuse unei matematizări generale, iar însuși matematica a intrat într-o fază nouă a istoriei caracterizată de promovarea pe larg a metodei axiomatice. Totodată, au avut loc schimbări semnificative în ceea ce privește căile inserției științei în viața socială, acestea fiind multiple acum. Astăzi se afirmă, pe drept, fenomenul *scientizării* crescânde a activităților, iar pe planul programelor de guvernare se semnaleză tendințe tehnocratice.

Astfel, știința tinde să domine nu numai sfera activităților de cunoaștere a realității, ci și sfera reflexivității, a subiectivității în general. Omul tinde acum să dobândească o imagine științifică nu numai despre realitatea exterioară lui, ci și despre sine. În astfel de circumstanțe, întrebarea asupra *sensului abordării filosofice* este justificată și chiar necesară, având în vedere că sarcina formării sistematice a unei gândiri critice filosofice trebuie să prevaleze în raport cu cea a reconstituirii istoriei. Pentru conștiință, care aspiră să-și articuleze sistematic certitudinile, este limpede că abordarea critică are sens doar în măsura în care aduce explicații directe sau indirecte asupra filosofiei actuale. Se poate admite, împreună cu Hegel, că gândirea filosofică „nu ne înfățișează devenirea unor lucruri străine, ci această devenire este a noastră, devenirea științei noastre”. Abordarea critică contribuie la procesul necesar al înțelegerii de sine a oamenilor și al edificării sistematice, în forma filosofiei, a acestei înțelegeri. Lucrarea respectivă se evidențiază prin ponderea pe care o acordă unor domenii filosofice ca ontologia, gnoseologia, antropologia, logica și etica, abordând o complexitate de probleme ca: substanță, materie, existență, cauză, efect, lege, metodă, dar și societate civilă, moralitate, libertate, fericire, voluntarism și condiție umană din perspectivă inter- și pluridisciplinară.

Plus la aceasta, manualul *Filosofie* caută să ofere nu doar o informare generală despre evoluția gândirii umanității, dar și să orienteze reflecția studentului spre profunzimea sistemelor

filosofice din toate timpurile. Astfel, este satisfăcută necesitatea apariției de noi *pattern-uri intelectuale* în mediul cultural actual prin lansarea unor noi orizonturi de reflecție asupra realității. Pentru aceasta este susținută promovarea punctului de vedere propriu al studentului în cadrul unui dialog înțeles drept comunicare, în care se cercetează critic noțiuni, teze, principii ale filosofiei și ale științelor pozitive și care își regăsesc soluționarea în baza argumentelor mai bune. Se are în vedere dialogul efectiv reglementat de o seamă de reguli dintre care de importanță fundamentală sunt:

- promovarea propriei viziuni din perspectiva dată de legătura dintre filosofie și opțiunile științifice, etice și civice;

- distingerea între problema filosofică și soluția ei, având în vedere că multiple probleme autentice nu am avut de la bun început o rezolvare conformă adevărului;

- distingerea între contribuția științifică și interpretarea filosofică, plecând de la faptul că în cadrul unor interpretări filosofice sunt deja prezente contribuții științifice și de la împrejurarea faptului că o contribuție științifică nu este încă, prin ea însăși, și o soluție filosofică;

- recunoașterea necesității reconstrucției filosofice, asimilând experiențele din epoca noastră.

Ca urmare, manualul *Filosofie* urmărește, drept finalitate, realizarea următoarelor *obiective* centrate pe student:

- cunoașterea principiilor fundamentale ale existenței și ale conceptelor filosofice, tehnico-științifice esențiale prin raportarea la activitatea inginerescă;

- înțelegerea legităților dezvoltării gândirii filosofice și, drept rezultat, a legităților de dezvoltare a științei în scopul perfecționării viziunii inginerului în procesul de cercetare și inovare;

- comprehensiunea dezvoltării cumulative și revoluționare a științei și tehnicii în vederea cizelării gândirii critice, constructive și predictive a viitorului inginer;

- conștientizarea interdependenței dintre activitatea inginerească și principiile adevărului, în activitatea de cercetare, dintre responsabilizarea inginerului la nivel personal, social și global și principiile etice, în calitate de reper orientativ și imperativ categoric.

Așadar, manualul *Filosofie* are drept scop nu numai de a anima viitorii specialiști în dorința de a cunoaște locul și rolul inginerului în societate, dar și a expune reflecții filosofice asupra procesului de constituire și dezvoltare a științei, tehnicii, tehnologiilor și, drept rezultat, a ingineriei ca element esențial al societății. Lucrarea se dorește a fi nu numai un traseu în investigarea cunoștințelor legate de istoria dezvoltării domeniului fascinant al ingineriei, dar și un ghid în formarea unei personalități integre, responsabile și culte a inginerului.

CUPRINS

INTRODUCERE	3
CAPITOLUL I	8
Filosofia – obiectul, problematica, funcțiile	8
1. Noțiunea de <i>concepție despre lume</i> și structura ei	8
2. Tipurile de concepții despre lume	11
3. Obiectul de studiu, problematica, domeniile și funcțiile filosofiei.....	19
4. Problema fundamentală a filosofiei.....	29
Filosofia orientală	33
1. Caracteristica generală a filosofiei antice.....	33
2. Gândirea filosofică în India Antică	34
3. Gândirea filosofică în China Antică	42
Filosofia Greciei antice	55
1. Premisele și caracteristica generală a filosofiei Greciei antice.....	55
2. Filosofia preclasică din Grecia antică	58
3. Filosofia clasică din Grecia antică.....	77
4. Filosofia eleno-romană.....	97
CAPITOLUL II	116
Filosofia medievală	116
1. Premisele și caracteristica generală a filosofiei medievale.....	116
2. Aureliu Augustin – reprezentantul principal al patristicii.....	120
3. Scolastica. Problema universalilor.	122
4. Filosofia lui Thomas D’Aquino	126
Filosofia renașterii	131
1. Caracteristica generală și învățăturile filosofice ale Renașterii.....	131
2. Concepțiile filosofice despre natură	139
3. Gândirea științifică despre natură în perioada Renașterii.....	144

4. Concepțiile sociale și Reforma.....	164
CAPITOLUL III.....	180
Filosofia epocii moderne	180
1. Caracteristica generală a filosofiei moderne	180
2. Filosofia raționalistă	183
3. Filosofia empiristă.....	210
Iluminismul francez și filosofia clasică germană.....	245
1. Iluminismul și materialismul francez	245
2. Caracteristica generală a filosofiei clasice germane...249	
3. Evoluția ideatică a concepției filosofice a lui Kant....250	
4. Filosofia criticistă a lui Im. Kant. Filosofia practică. 257	
5. Idealismul subiectiv al lui. J. Fichte. Idealismul obiectiv al lui Fr Schelling	272
6. Sistemul filosofic a lui G. Fr. Hegel.....	275
7. Materialismul antropologic a lui L. Feuerbach	285
CAPITOLUL IV	291
Filosofia contemporană.....	291
1. Caracteristica generală a filosofiei contemporane.....	291
2. Filosofia pozitivistă și etapele ei dezvoltare.....	295
3. Filosofia vieții (A. Schopenhauer, F. Nietzsche, S. Kierkegaard).....	307
4. Filosofia existențialistă (M. Heidegger, J. P Sartre, A. Camus).....	325

Bibliografie

1. Capcelea V. *Filosofie*. Chişinău: Ed. Arc, 1998.
2. Bagdasar N. *Antologie filosofică*. Bucureşti: Ed. Universal, 1995.
3. Boboc A. *Filosofia contemporană*. Bucureşti: Didactica, 1995.
4. Florian M. *Filosofie generală*. Bucureşti: Garamond, 1995.
5. Furst M. *Manual de filosofie*. Bucureşti: Ed. Humanitas, 2002.
6. Humă I. *Introducere în filosofie*. Iaşi: Ed. Fundaţiei „Chemarea”, 1998.
7. Marga A. *Introducere în filosofia contemporană*. Iaşi: Polirom, 2002.
8. Petre A. *Istoria filosofiei/ de la Kant la Schopenhauer*. Iaşi: Polirom, 1997.